

ЗАЛЕЖНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ВІД СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

2005 р., І.Л. Моначин

*асистент кафедри психології у виробничій сфері
Тернопільського державного технічного університету імені І. Пулюя*

На даний час освіта переживає нові етапи свого розвитку. Мова йде про Болонський процес, що безперечно вносить свої особливості в систему вищої освіти. Освіта, як соціальна система, допомагає усвідомлювати суть професійної діяльності. Наші міркування стосуються в основному учбово-професійної діяльності, загальна модель якої включає в себе компоненти входження в професійну діяльність, адаптації до неї та особистісної реалізації в ній. Сучасна реформа системи освіти безпосередньо спрямована на врахування зазначених питань. Система освіти відкрита, вона самоорганізується і здатна до самопізнання, кількісного і якісного збагачення. В освіту запроваджувалися різноманітні програми такі як, розширення доступу до вищої освіти і підвищення академічної мобільності студентів та їхньої мобільності на ринку праці, створення системи навчання впродовж усього життя.

Освіта, як процес самореалізації особистості пов'язана із формуванням системи значень, цінностей і норм суспільства реалізуючи ціннісні пріоритети конкретної людини. Трансформація соціально-економічної сфери, з її ринковими і постіндустріальними цінностями, формування нової соціально-політичної системи, заснованої на цінностях індивідуалізму і праві приватної власності змушують систему освіти бути, з одного боку, гнучкою і адаптивною до цих змін, і з іншого боку бути здатною до самопізнання і рефлексії щодо соціальних очікувань суспільства і суб'єктів освітнього процесу.

Однією з цілей освіти є самореалізація особистості, і цей процес включення людини в соціальні відносини проходить у різних інститутах соціалізації, кожен з яких відповідає віковим, демографічним і економічним критеріям. Сім'я, дошкільні установи, школа, ВНЗ основні етапи через освіту, причому кожен інститут соціалізації, незважаючи на загальну мету, має своє коло задач, що формують соціокультурні цінності, світоглядні установки, стереотипи поведінки, специфічні прояви психологічного життя. Завершальним і найбільш важливим етапом є професійне становлення і одержання вищої освіти у ВНЗ.

На цьому етапі людина реалізує свій потенціал можливостей і здібностей в соціальних відносинах між людьми. Повноцінна самореалізація відбувається за таких умов:

- усвідомлення своїх здібностей, інтересів, життєвих переваг та мотивів поведінки;

- досвід, тобто знання, вміння, навички, які дозволяють найбільш повно реалізувати свої здібності в конкретній трудовій діяльності.

Саме освітня сфера вищої школи має найбезпосередніше відношення до розвитку здібностей індивіда, процесу формування знань, умінь, навичок необхідних для повноцінної самореалізації в трудовій діяльності, моральні якості, які визначають критеріальну основу вчинків і поведінки людини.

Сьогодні в Україні на законодавчому рівні уже затверджено систему стандартів з кожного освітньо-кваліфікаційного рівня та профілю підготовки. Основним нашим завданням буде уважне вивчення дій країн-учасників Болонського процесу щодо визначення програм підготовки, адаптуючи його до норм, які будуть стверджуватись в Європі. На одному з науково-методичних семінарів директор інституту Національного університету "Львівська політехніка" Олександр Лозинський зазначив: "Двоступенева система навчання потребує нових технологій її реалізації. Такою технологією, є кредитно-модульна система підготовки фахівця (КМСПФ). Вона допомагає здійснювати підготовку фахівців за індивідуальними освітньо-професійними програмами, сформованими на підставі освітньо-кваліфікаційних характеристик для певних спеціальностей, вимог замовників та індивідуальних побажань студента, пов'язаних із його баченням перспектив майбутньої професійної кар'єри, із кон'юктурою ринку, місцем можливого працевлаштування тощо. КМСПФ повинна забезпечити можливість академічної мобільності студентів, (а далі й викладачів) не тільки в межах України, а і Європи, інтеграцію в Європейський освітній простір, підтримку європейської системи трансферу кредитів (ECTS). Водночас, модульно-рейтингова система оцінювання знань є тільки складовою цією вищої технології підготовки" [2, 78].

У процесі набуття професійного досвіду аналіз особистісних резервів мотиваційної саморегуляції повинен здійснюватися на рівні цілеспрямованого впливу на хід учбово-професійної діяльності та її результатів у формі оціночних і самооціночних показників. Сам факт презентації професійних вимог в свідомості вимагає їх поетапного диференціювання у вигляді усвідомлення умов і засобів професійної діяльності через індивідуалізований смисл в якому є мета та мотиви. Якщо актуальну зону професійної реалізації особистості складають її реальні можливості у мотиваційній саморегуляції, то ефективність професійного становлення залежить від домінування ролі особистісного фактору в окресленні потенційної зони.

Саме система вищої освіти є тією ланкою, що завершує первинний процес самореалізації – прийняття індивідом відповідальності за свої взаємини в суспільстві і професійне становлення як функціональний розподіл обов'язків і прав у соціальній структурі. Отже, інноваційною діяльністю вищої освіти для професійного становлення особистості є:

- становлення фахової кар'єри (про що сказано у комюніке зустрічі європейських міністрів);

- сумісність та мобільність соціального статусу особистості;
- придбання спеціальності та вироблення індивідуального стилю трудової діяльності (ІСТД).

Окрім цього, на сьогодні стало привабливим отримання другої спеціальності, біля третини студентів, що навчаються на стаціонарі, паралельно здобувають другу спеціальність на заочному факультеті. Мотиви отримання двох спеціальностей різні, наприклад забезпечення горизонтальної (міжпрофесійної) та вертикальної (внутрішньпрофесійної) мобільності. Отримання другої спеціальної освіти має і культурно-особистісну мотивацію, це стосується творчих спеціальностей.

Важливу роль у виборі освітньо-кваліфікаційного рівня дають результати тестування професійної спрямованості студентів. Можна використовувати багато різних тестових методик, зокрема, методику Дж. Холланда "Взаємозв'язок типу особистості і сфери професійної діяльності". Дана методика дозволяє виявити 6 типів професійної спрямованості особистості: реалістичний (характерним є інтерес до техніки), інтелектуальний (інтерес до науки), соціальний (інтерес до роботи з людьми), конвенційний (інтерес до чітко регламентованої діяльності), підприємницький (інтерес до бізнесу, політики) і художній (реалізація себе в сфері мистецтва). Тестування виявляють прагнення реалізувати себе саме в обраній сфері діяльності. Багаторівнева освіта стала реальністю в Україні і саме вона відповідає ідеї безперервності. Потреба в постійному оновленні знань, технологій та підвищенні кваліфікації зумовлена інформатизацією суспільства. Дійсно, вища освіта, забезпечуючи професійну підготовку фахівця, поки що не стала запорукою його успішного просування кар'єрними сходами. Сьогодні в Україні спостерігається зростання чисельності студентів, а держава не в змозі забезпечити їх роботою по закінченню навчання. Отже, існує невідповідність між рівнем домагань та самореалізацією особистості. Існує з одного боку високий соціальний престиж вищої освіти, з іншого – деформованість ринку праці в Україні, де немає попиту на високоінтелектуальну працю, що знецінює професійно-інтелектуальний потенціал спеціаліста.

Таким чином, сучасна система вищої освіти повинна враховувати соціальні очікування потенційних споживачів освітніх послуг, відповідати сучасним ціннісним уявленням молоді про роль та завдання освіти, як процесу в самореалізації особистості в професійному становленні та соціалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зеер Э. Ф. Психология профессий: 2-е изд. доп. – М.: Академический проект. Деловая книга, 2003. – 336 с.
2. *Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу* (док. і мат. 2003-2004рр.) / За ред. В.Г. Кременя – Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім.В.Гнатюка, 2004. – 147 с.
3. *Титаренко Т.М.* Природа вибору: шляхи самоорганізації особистості у її життєвому світі // Психол. перспективи. – 2001. – Вип.1. – С. 67-76.

